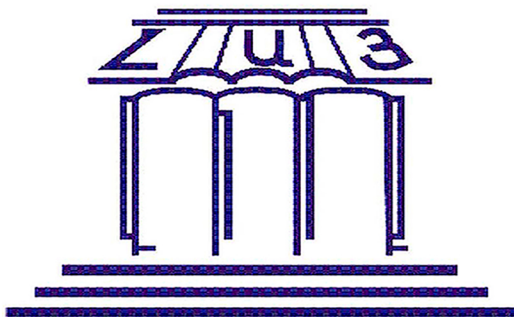

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

6 ՆՈՐ-ԱԿՈՍԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 6

Պոլեմարհեր բոլոր լեզուներով, միացե՛ք

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՅ

Ս Ե Ղ Բ Ո Ս Ը

891.99

թ-71

Ե Ր Ե Վ. Ս. Ն
1924

19 NOV 2011

№ 6 ՆՈՐ-ԱԿՈՍԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 6

Պրոֆեսորներ բոլոր լեզուների, միացե՛ք

391.99

12-71

48

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

1001
1584

== Ս Ե Ղ Բ Ո Ս Ը ==

1363

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

1924

ՍԵՂԲՈՍԸ

Ձեմ հիշում՝ թե լինչքան ժամանակ ե սկսել եմ
մի պոեմ գրել—«Զագեհի Առապելը»—բայց չեմ
կարողանում շարունակել։ Ամեն անգամ նստում եմ
անգանիս առաջ գրելու՝ գալիս ե նա—Սեղբոսը տրն-
կվում ե սպիտակ թղթիս վրա ե խնդրում։

— Ի՞նչ գրիր։

Չարացած՝ բռնում եմ իր սև միքսքից ե դեն եմ
շարտում ե հզնում եմ շարունակել իմ պոեմը,
բայց ելի անկվում ե նա թղթիս վրա, իր հսկա վոտով
խփում ե գրչիս։ Աչքերս չափ՝ նայում եմ նրա աչ-
քերին։ Աղաչում ե։

— Ի՞նչ գրիր։

Թողնում եմ գրիչը ե հեռանում աշխատանքի
սեղանից։ Մի ժամից նորից եմ սկսում։ Ե՛լի։ Վերսկը-
յում եմ մյուս սրբ։ Ե՛լի։

— Սեղբոս, դռնում եմ, բաժական ե։

Ժպտում ե։ Սոնարհություն ե տնում։

Առավոտ ե։ Չարթնել եմ շատ վաղ։ Միամտորեն
մտածում եմ թե՛ վերակելից պիտի իմանա Սեղբոսը,
թե աշխատանքի սկսել եմ, բայց ահա՝ կանգնեց դեմս։
Ֆերկու կողմի չերկար համբերությունից հեռո՝ Սեղբոսն
սկսում ե խոսել։

— Սպասում եմ, ասում ե նա։

— Ի՞նչ բանի, հարց եմ տալիս։

— Անմահութեան, ասում է Սեղրոսը.

— Ի՞նչ բանի անմահութեան.

— Ի՛մ և քո անմահութեան, պատասխանում է Սեղրոսը:

Այստեղ արդեն գիշում եմ և բազմապիսի մտածե-
լուց հետո՝ ասում եմ Սեղրոսին.

— Անմահութեան համար, Սեղրոս, յետ գոհում
եմ իմ պոեմը, ինչպես վանեցի վտակերիչը մորթում և
հորթը իր վորդու հարսանիքին:

Սեղրոսի բրգոտ շրթունքների արանքից տես-
նում եմ իր ատամները իրեն նշան լայն բավականու-
թյան: Քիչ անց՝ լրջանում և նա, կիտում և հոնքերը-
աչքերը փայլում են ճշմարիտ տեսողի յերջանկու-
թյամբ և ծանր, դանդաղ և ահարկու շեշտերով՝ ասում է.

— Յեղիբ անողոր, յեթե ճշմարիտ արվեստագետ
ես, յեղիբ անողոր իմ և քո անմահութեան համար, մի
թագցնի, մի գեղեցկացնի, նկարիբ աշնակա ինչպես
վոր կամ, պարզ, պարզ և ուզիդ:

— Ավանդ, ճշմարիտ, բայց փոքրիկ արվեստագետ
եմ, պատասխանում եմ.

— Յեղիբ ճշմարիտ, կլինես մեծ, հայտարարում
է Սեղրոսը:

Ժպտում եմ: Ժպտում եւ Լրջանում է, վերաբ-
կուն կռկում, միրուքի ալիքները հարթարում, ու-
զում և խնչի, բայց զայրույթը ցցվում է իմ աչքե-
րում, հատկանում և և չի համարձակվում:

Ասում եմ գրիչը ձեռքս, սկսում եմ նկարել
Սեղրոսին աշնակա, ինչպես տեսել եմ, վնչ ավել, վնչ
պակաս, քաղելով իր կենսագրական նոթերը իր ծու-
նոթներից և իր պատմածներից:

*
* *

Սեղրոսը ծնվել է մի աշնակաի գյուղում, վորով
բնակչութեան համառութեան—նեքողութեան—կամքի
մասին՝ պատմում են զարմանալիքներ: Ասում են—և
դա պատմական անհերքելի փաստ է,—վոր Սեղրոսի
հայրենակիցներն անժամանակ թվականից ի վեր ու-
շում են վոնչացնել իրենց գյուղի կողքին գանձող
մեծ լեռը: Դարերից ի վեր փորում են և մինչև հիմա
աշխատանքի միայն կեսն և կատարված: Մինչև հի-
մա էլ հարևան գյուղացիները ծիծաղում են Սեղրոսի
համազուգացիների վրա, վորովհետև նրանք նախկին
լեռից դուրս բերած հողը տանում, զիջում են կանաչ
դաշտի վրա, և աշնակա էլ ժամանակի բնթացքում
ստեղծվել և արդեն մի բլուր: Յերբ հարևան գյուղա-
ցիները ծիծաղում են նրանց վրա և ցույց են տալիս
նոր կազմված բլուրը՝ նրանք զայրանում են:

Ի՞նչպես եք համարձակվում ծաղրել և ծիծաղել,
չե՞ վոր դա դարերի գործ է, կամքի և աշխատութեան
արդյունք:

Այո, ճիշտ եք, պատասխանում են հարևան-
ները, բայց չե՞ վոր դուք բնական և անփնաս լեռը
փորում և պղտիկացնում եք և դաշտի վրա մի ուրիշ
լեռ եք ստեղծում:

Կամք, կամք, բարեկամներ, կամքը ուրիշ
բան է, յեղրակացնում են Սեղրոսի հայրենակիցները
և իրենց քթերի տակից մի հեղնական ժպիտ են ծաղ-
կեցնում և անցնում են շարունակելու լեռը տաղա-
լելու հսկա, համառ և ունայն աշխատանքը:

Սեղրոսի համազուգացիները որվա անձնական
աշխատանքից բացի՝ ունեն լեռը տաղալիլու աշխա-
տանքը: Ով վոր այս աշխատանքում ծուլութեան
հայտնաբերի՝ քահանան նրա անունը արհամարհանքով
կհայտարարի յեկեղեցում:

Ահա աշն միջնափայլը, փորի ծոցում ծնվեց և մեծացավ Սեղրոսը:

Պատմում են, փոր յերբ Սեղրոսը մեծացավ և կարող եր առանց մտածելու ձեռքը բերանին հասցընել, դժգոհ մնաց լերան հարցում:

— Ի՞նչպիսի կարող ես պատահել, փոր մինչև հիմի մենք չենք կարողացել այդ չնչին լեռը տապալել, տապ հա:

— Ե՛հ, Սեղրոս ջան,— մի որ առաջ Սեղրոսի հայրենակից ծերունիներից մեկը,— 80 տարեկան եմ և 65 տարի յե՛կ ինչ յես մտածակցում եմ այդ աշխատանքին և կարծես մի ասի հող եմ փորել, մեր ամբողջ ուժը մեր բաճն ու բրինձն և, մեքենա և պեռք, Սեղրոս ջան, մեքենա չունենք:

Ծերունու խոսքերից հետո՝ Սեղրոսը վարդից պնտը Ռուսաստան և այդ մեքենան ձարել ու բերեք:

Ու Սեղրոսը, մեկնեց Մոսկվա:

Ամբողջ 17 տարի Սեղրոսը Մոսկվայում փնտսեց լեռ տապալելու մեքենան և չգտավ, բայց նա ձեռք բերեց մի ուրիշ մեքենա, փոր փնջ թե միայն կարող եր լեռը տապալել— դա փռինչ— աշլ կարող եր ամեն ինչ տապալել:

Այդ մեքենան խոսքի մեքենան եր:

Սեղրոսն այդ մեքենան ձեռք բերեց անձնական միջոցներով և այդ մեքենայով առաջին հերթին հաջողությամբ չուն ունեցավ խաչելու Մոսկվայի վոդջ հաջ գաղութը տանջանքի դանդաղ և խուլ պրոցեսով: Սեղրոսը, 17 տարի, առավ հաջ գաղութը իր խոսքի աղորբիքին մեջ և ծամեց, տրոբեց, լորմեց և կուլ տվեց:

Վերջին հինգ տարիների ընթացքում Մոսկվայի

հաջ գաղութից փռչ փռք չհամարձակվեց ժողովի խոսք առել, ժողով գումարելու մասին մտածել: Յեթե պատահում եր, փոր մի նոր գաղթական ցանկություն հայտնեը ժողով գումարել գաղութի հպեկան կարիքներին բավարարելու համար՝ հին գաղթականները բոլորը կը աժգունեյին Սեղրոսին հիշելու սարսափից, իրար յեղևս եյին հաջում ապշացած և ահաբեկված: Նոր գաղթականը ինքն ել լուսմ եր ահաբեկված անտեսանելի սարսափից:

— Սեղրոսը, Սեղրոսը, փախում եյին գաղութի հին անգամները և փախչում:

Ինչո՞ւ այս ա՜նը:

Վարդիհետե Սեղրոսն ամենից ազկի ժողովներում լարում եր իր մեքենան և սկսում իր տանջանքի գործը, սկսում եր խոսքի և վիճարանության տեղատուրափր: Մտում եր, բացատրում, առաջարկում, հերքում, գիմում, հայտարարում, վարդում, ելի խոսում, ելի բացատրում, ելի առաջարկում, ելի հերքում, ելի գիմում, ելի հայտարարում, ելի վարդում, ելի ու ելի, ելի ու ելի:

Հայտարարվում և ժողովը ցրված: Սեղրոսը բռնում և նախապահի ոձիքը, հետևում և նրան զեպի տուն, նստում տրամկայր, խոսում ու բացատրում, բացատրում ու խոսում: Իջնում են արամկայից:

— Բարի գիշեր, պ. Սեղրոս, ասում և նախապահը:

— Բայց յես իմ խոսքը չվերջացրի, պատասխանում և Սեղրոսը:

— Վռչինչ, եղուց կխոսենք:

— Եղուց ուրիշ հարց կունենանք, այս հարցը այսօր վերջացնենք:

— Նոր հարցի մասին ել կխոսենք:

— Բայց յես ուզում եմ միտքս բացատրել:

— Ձեր միտքը ինձ համար շատ պարզ է, բարի գիշեր:

— Իմ ասածը այն էր վոր...

— Բարի գիշեր, (Եսախագահը զանգը արագ-արագ օտար է):

— Յեթե որինակի համար, նկատի ունենանք այն հանգամանքը, վոր Մոսկվայի գաղութը...

— Բայց բարի գիշեր, պ. Սեդրոս, (զուռը չի բացվում):

— ...այն վիճակումն է, վոր չի կարող ոգնութեան հասնել:

— Բարի գիշեր, բարի գիշեր, (զուռը արգեն բացվում է յեվ Եսախագահը ներս է պրծնում յեվ զուռը փակում Սեդրոսի յերեսին):

— Երեւոյ կը շարունակենք մեր խոտակցութեանը, զեռն յեա տակիքներ ունեւ, գտում է Սեդրոսը ահաբեկիչ համառութեամբ փակ դռներ և վազում է դեպի ժողովի վայրը, մի պուցի աշնակոյ մնացած լինեն ժողովի խեղճ անդամները: Ճանապարհին էլ աչքերը չորս ձգած, կեա գիշերից հետո՝ փնտռում է մի մարդկային դոն:

17 տարի Մոսկվայի հայ գաղութը տանջելուց հետո, Սեդրոսը վերադարձավ Կովկաս իր մեքենայի վողջ կարգ ու սարքով և դեռ կրկնակ վիճակով միասին:

Սեդրոսը հայրենիք վերադառնալուց հետո՝ մոռացավ լեռը: Աշխարհում ամէկի համառ բաներ կային տաղալիւս:

Կովկասում Սեդրոսն առաջին անգամ իր մեքենան լարեց Թիֆլիսում և առաջին բայելից իսկ լսելի չեղավ նրա ճոռոցը: Առաջին որն իսկ նա նշանակեց

քաղաքում՝ դուռարկելիք բոլոր ժողովները և մասնակցեց բոլոր դներացներին, իսկ դներակներին համար նա մղեց անհավասար կռիւ:

Սեդրոսի մեքենայի յուզը կաղմում են 30 տարվա դուռմենտներ, հավաքած ամենքն էլ որվա լրագրներից, դասավորել և նրանց թվականներով և այլուրենական կարգով — դուռմենտներ քաղաքական ճամբորդական, հայտարարութեաններ, պլակատների վիճակագրութեանների (մահավանգ վիճակագրութեանների), գործեր և կաղմել դրանցից խղճմտութեամբ, մանրագնին հոգածութեամբ, արձանագրութեաններ և կաղմել դանազան հիմնարկութեանների (մահավանգ սենսական հիմնարկութեանների). գործեր վորդանոցային, հայրենակցական, բարեկարգական հիմնարկութեանների, հետաքրքրել և Սեդրոսը հասարակական — անտեսական կենցաղի բոլոր կարգ ու սարքով:

Յեթե Սեդրոսը նպատակ ունենար այդ դուռմենտներից ողտվելով պարտասակ ուսումնասիրութեաններ, իհարկէ, հասկանալի կը լիներ նրա ահաբեկիչ աշխատանքը, բայց այդպեա չէ:

Սեդրոսը հիմա կը լինի 48 տարեկան և դեռն չի ձեռնարկել վնչ մի յերկարաշունչ ուսումնասիրութեան:

Յերբ Սեդրոսը վիճարանում է՝ անմիջապեա դիմում է իր մեքենայի յուզին — դուռմենտներին:

— Ողից չեմ խոսում, բնկեր, յեա խոսում եմ դուռմենտներով, մանրագնին և խղճամիտ դուռմենտներով, աղաղակում է նա և դուրս է բերում մի կապուց, սկսում է քրքրել և գտնել Բրազիլիայի հանքերից դեպի դանազան յերկրներ արտահանված նյութերի

մանրագնին վիճակադրությունը — տարեկանը, շաբաթականը և մինչև անգամ օրեկանը: —

Շատերը թերեւս կարծեն, վոր Սեղրոսը գուցե հետաքրքրված է առհասարակ աշխարհում դառնալի հանքային հարստություններով և դրա համար է պատրաստել Բրազիլիայի հանքերի հարստությունների վիճակադրությունը: Վնչ: Նյութ է պետք իր մեքենայի արտադրությունների համար:

Սեղրոսը մի վորեւ ժողովում կարող է դուրս գալ — օրինակ՝ մի ժողովում ուր քննվում են կանացի հիվանդություններ — և հայտարարել, վոր «1894 թվին Վրաստանում ձեռնադրված են 824 հայ քահանայ, Հայաստանում 1211, Պարսկաստանում 156, Թուրքիայում 1745, Բուլղարիայում 7, Փարսիզում 1 և, վոր գլխավորն է այդ բոլորի գումարը, լավ իմացե՛ք, աճում է ուղիղ 3937, վո՛չ ավել չե՛վ վո՛չ ել պակաս»:

Սեղրոսը ձեզ կարող է ճշգրիտ վիճակադրությունը տալ Ամերիկյան նեղուների զրադիտական տուկոսի, նա մինչև անգամ խմանում է մի յերրորդական քաղաքական մարդու ամուսնական թվականը և նրա դավաճանների հաջորդականությունը և տարիքները:

Ինչո՞ւ է անում Սեղրոսը այս բոլորը:

Սեղրոսի հայրենակիցները ձեռնարկել են մի լեռ տապալելու, իսկ Սեղրոսը լեռներ է տապալում:

Սեղրոսը վնչ ուսուցիչ է, վնչ դասախոս, և վնչ էլ վիճակադրող:

Ի՞նչ է Սեղրոսը: Վերջապես այս աշխարհում ի՞նչ պրոֆեսիա ունի նա:

Սեղրոսը վիճարանող է արհեստով, ծագումով և հարմարություններով:

Նա չի խոսում — վիճում է: Նա չի պատասխանում կամ բացատրում — հակաճառում է:

Ահա նա փողոցում գնում է արագ քայլերով և ջղայնացած:

— Ո՞ւր ես գնում, Սեղրոս, հարց են տալիս իր ծանոթները:

— Դարբինյանն այս յերեկո դասախոսում է, գնում եմ հակաճառելու, պատասխանում եմ:

— Բայց հայտարարված է, վոր դասախոսությունից հետո մտքերի փոխանակություն չպետք է լինի:

— Ի՞նչպես թե, չե՞ վոր նա սխալ թվեր կամ սխալ անուններ կարող է թույլ տալ իրեն, յես պետք է հակաճառեմ:

— Մենք իմանում ենք, վոր խառնվ պետք է արգելվի հակաճառությունը, պնդում են իր բարեկամները:

Սեղրոսը չի լսի, արձանագրել է Դարբինյանի դասախոսության տեղն ու թվականը և գնում է վիճելու: Իր գրպանները լիքն են նյութի վերաբերյալ փաստաթղթերով: Դասախոսությունը վերջանում է: Սեղրոսը ձայն է պահանջում: Չեն տալիս: Հայտարարում է ժողովի նախագահը, վոր հայտարարված է մտքերի փոխանակություն չունենալ:

Սեղրոսը պնդում է իր ձայնի վրա և ազդակում:

— Փաստերի խեղաթյուրում կա, թույլ տվե՛ք ուղղումն մտցնել:

— Չի կարելի:

— Ի՞նչպես թե, անհրաժեշտ է ուղղել փաստերը, մտքերի անավոր շփոթությունն առաջ կգա: Թույլ տվե՛ք արտահայտվել:

Հարայ հրոց:

Վերջապես դասախոսն ինքն է միջամտում և

խնդրում և նախադահլին թույլ տալ ընկերոջ փաստացի ուղղումն անելու: Նախադահլը գիջում և դասախոսին: Սեղրոսն ահալոր հաղերով վառքի և կանգնում, ժպտում և իր հաղթության համար, շոյում միջուրը և զոկումենար ձեռքին բռնած սկսում և:

— Ընկերներ, դասախոսն ասաց «վոր աշխնչ ժողովում ներկա յեղող զեկեղատներ թիվը կարծեմ յեղել և 781, բայց յես հայտնում եմ, վորովհետև պատմական ճշմարտություններն ունեն այն արժեքը, վոր ունեն առհասարակ, այսպես ասած, պատմական ճշմարտությունները և վորովհետև մենք այստեղ յեկել ենք լուծելու հարցերն ըստ պատմական անողոր ճշմարտությունների, վորոնց հրամայողական պարտականություններից չենք կարող յերբեք խուսափել և պետք և, այսպես ասած, լսենք այն ձայնը, վոր գալիս և պատմության, այսպես ասած, խորքերից և զընում և դեպի պատմության խորքերը գալիք սերունդներին... (այստեղ ճախագահը ընդմիջում և չեվ զգուշացնում չեղովել ճյուրից) խնդրում եմ թույլ տալ արտահայտվելու, կան վորոշ, այսպես ասած, խնդիրներ, վորոնց լուծումից կախված և մեր ազգի ապագան, յես ասում եյի, վոր պատմական ճշմարտությունները... (յեզրակացութուն, յեզրակացութուն աղաղակում եմ հանգիստականներից ճանաչողներ) թույլ տվեք արտահայտվել, — յեզրակացնելով իմ մտքերը յես ասում եմ, վոր համաձայն իմ ձեռիս բռնած փաստաթղթի, վոր քաղված և ժամանակին հենց այդ ժողովի արձանագրություններից, վոր այդ ժողովում ներկա յեղող զեկեղատների թիվը վոչ թե կարծեմ յեղել և 781, այլ հաստատ յեղել և 781, վոչ ալիլի և վոչ ել պակաս:

Սեղրոսն այս «փաստացի» ուղղումն մոցնելուց հետո՝ զոչ սրտով նստում և տեղը:

— Այդքան, ուրիշ վոչլինչ, հարց և տալիս նախադահլը հեղեղական շեշտով:

— Յես ելի եմ հայտարարում, վոր ժողովին մասնակցող զեկեղատների թիվը յեղել և 781:

Սեղրոսի այս հայտարարությունը բղխում և իր խղճից:

* * *

Խիղճը...

Յերկու վիճելի կարծիք կա Սեղրոսի և խղճի շուրջը — ով ում և հեծնում և տանջում, խիղճը՝ Սեղրոսին, թե՞ Սեղրոսը՝ խղճին:

Այս յերկուսը չեն կարողանում իրարից պոկվել:

Յերբ Սեղրոսը գլուխը կախ արած, համբիշը ձեռքին անճակատապիր, տխուր և՛ մտախոհ, քայլում և այս հին և սառած աստղի վրա՝ խիղճն և հեռում նրան, իր դաժան և սառը ցուցամատը անկած Սեղրոսի սրտին, դեմ և առնում նրա խաղաղ քայլերին, խոռվում և նրա անդորբությունը:

Յերբ Սեղրոսն իր մի թախտով, մի գրասեղանով, մի բաժակով և յերկու ֆուռա հացով բովանդակված սենյակում նստում և՛ խիղճն և, վոր փոթորկվում և նրա ուղեղում և ալեկոծում և նրա վողջ եռությունը:

Խիղճն և, վոր բռնում և զրիչը, տեղավորում Սեղրոսի մասների արանքում և պղնձյա ձայնով կարծես գոռում և աստվածներից և հալատացյալներից լքված մի հին վանքի մատուռում:

— Բողոքիք, Սեղրոս, բողոքիք:

Յեվ Սեղրոսը սկսում և զրել — բողոքել յերկար, յերկար առանց ձեռնակ թղթի վրա թողնելու ստորա-

դրության տեղ, առանց անդրադառնալու իր «բողոքի» վիճելի կետերին, բողոքում և անդուստ, բողոքում և անհոյ, բողոքում և Սեղրոսերն:

Սեղրոսը, ըստ Սեղրոսի, խիղճն և այն ժողովրդի, վորից նա ժառանգել և իր արյունը և գրիչը:

Յեթե մի որ, պատահմամբ, մի կատաղած ձի պոկ դա իր սանձից, դուրս պրծնի ակստից և զգեանի 91 տարեկան մի պառավ կնոջ և սպանի, և իշխանությունը ձիու տիրոջը պատժի իր «անհոյության» համար 10 տարով բանտարկության՝ Սեղրոսը գոհ չի հնա և կրողքի:

— Ի՞նչպես կարելի և թույլ տալ, վոր մի հիմար կենդանի սպանի մի մարդկային արարածի:

Սեղրոսի բողոքում խիղճն և աղաղակում:

Յեթե Սեղրոսին ասելին, իրբև յեկը, գնդակահարել ձիու տիրոջը—նա ելի կը բողոքեր:

Ի՞նչ պետք և անել ուրեմն:

Սեղրոսը այդ չի խմանում: Նա մանրագնդին արձանագրություններ կը կազմի՝ զեպքի, բանտարկության և արգարադատության շուրջը, ման կածի այն իր գրպանում, ցույց կտա բոլորին և կշարունակի բողոքել մինչև խիղճը, անողոք և դաժան խիղճն իր ժողովրդին, մի նոր բան ցույց կտա բողոքելու, մինչև խիղճը նոր տեսակ հացահատիկ կնետի իր բերանը—մեքենայում ծամելու և կուլ տալու:

Սեղրոսից ավելի ճարտար մեքենավար խիղճն և Սեղրոսում:

Արթուն և այդ խիղճը գիշեր և ցերեկ: Առավոտ յերբ Սեղրոսը դուրս և գնում սենյակից՝ խիղճը կանգնած և դռան շեմքին և ազդարարում և:

— Կերցրու հետդ արդարության փաստաթղթերդ: Գիշերը, ուշ ժամանակ, խիղճը, Սեղրոսից առաջ,

գնում, ցցվում և նրա սենյակի մութ անկյունում չռած, փախվում և սառած աչքերով: Սեղրոսը չի բարևում նրան—վերջապես մարդ և և հոգնում և—բայց խիղճը սաստում և նրան չքնել և մտածել ու հորինել:

Սեղրոսի յերբեմնակի լրջությունը փողոցներում քայլելիս կամ բուլվարի նոտարանների մեկին նստած՝ ընդունելի և միայն այն զեպքում յերբ մարդիկ խմանան, վոր Սեղրոսի ներաշխարհում հայ ժողովրդի խիղճն և զառանցում:

— Ինչո՞ւ, հարց են տալիս իր ծանոթները, հուզվում և բողոքում ևս մի հիմար բանի համար:

Սեղրոսը նախ ծիծաղում և, հեղնում և իր ծանոթներին և ապա ջգայնացած դռում:

— Խղճի խնդիր և, բարեկամներս, անարդարություն կա աշխարհում, հասկանում եք, անարդարություն անչափ և ահալոր:

Բայց յերբեմն, մարդկային հոգնությունից թե մարդկային խմատությունից՝ կասկածում և իր առաքինության մասին՝ այն ժամանակ հայ ժողովրդի խիղճը մեխվում և դանակի պես նրա սրտին և խուժողուժորեն փափում նրա ականջին:

— Զգուշ... Սեղրոսը սխալվում և, լարում իր ուժերը և մրթմրթում:

— Յեա խիղճն եմ իմ ժողովրդի:

Այս չարչարանքը խղճի կողմից Սեղրոսին, բայց Սեղրոսը վորքան և չարչարում խղճին:

Նա միշտ խոսում, բողոքում, հարայ—հրոցներ և բարձրացնում հանուն խեղճ ժողովրդի խեղճ խղճի:

Ամեն տեղ քշում և նրան դադադած հանրային կարծիքի առաջ, պատասխանատու և բռնում նրան, իր բոլոր մեղավորությունները փախախտվում վրին:

Յերբ Սեղրոսը նեղն և ընկնում իր հաստ ցու-

ցամառով նա ցույց է տալիս խղճին և մասնում նրան ամբոխին, առաջնորդում է նրան դեպի խաչ, կախաղան, կառավարում:

Սեղբոսն իր կարգին հանդիստ չի տալիս խղճին: Յերբ նա հոգնած Սեղբոսից՝ փորձ է անում հեռանալ Սեղբոսից՝ Սեղբոսը ճչում է.

— Առաջնորդիր ինձ, ով հայ ժողովրդի խելձ:

Յեվ ճչում է աշնակա աղիողորմ ձայնով, վոր խղճում է խելձը, թառում է նրա ուսերին կամ՝ մեխվում է նրա սրտին:

Յեվ Սեղբոսը սկսում է իր բողոքի ճակատամարտը:

Դատադարձում է մի հանրային մարդու, մի քանի խելձ ու կրակ փատաթղթերով գող է հաշվում նրան:

— Խաչ հանե՛ք դրան, խաչ, պահանջում է Սեղբոսը մի քանի փոսած կարտոֆիլների կորուստի համար:

Յերբ հանրային արգարությունը բռնում է նրան պատասխանատու, նա պատասխանում է.

— Դուք ինձ հետ վոչ մի գործ չունեք, ասում է նա, ահա խելձը, դատեցե՛ք նրան:

* *

Սեղբոսը վորքան վոր մոռացավ իր գյուղի լեռը, սակայն չմոռացավ իր համադյուղացիներին: Նա թիֆլիսում հիմնեց իր գյուղի Հայրենակցական Միությունը:

Սա նոր մատերիալ էր իր մեքենայի սրած ատամների համար:

Ել ինչ ծրագրեր, կանոնադրություններ, տվյալներ, վիճակագրություններ: Նա մինչև անդամ պատրաստեց իր գյուղում 50 տարուց ի վեր ծնված յերեխաների արու և կզի համեմատական վիճակագրությունը, թերթերը լցրեց անթիվ և անհամար հողվածներով Հայրենակցական Միության անդամներին, ու

րածներին. մինչև անգամ Հանկիթների մասին: Փողոցում, կաֆեներում, ժողովներում, յեկեղեցում, թատրոնում, չաղաված ամեն վայրում ամեն մարդու բռնեց և նրան բացատրեց իր գյուղի Հայրենակցական Միությունը, իր յերեվակացության մեջ ստեղծեց և գտավ Միության թշնամիներ, կովեց նրանց դեմ: Աշխատեց ամեն մի հայու շահագրգռել տալ Միության գործերում:

Միայն յերկու ու կես ամսվա ընթացքում նա զիղեց իրար վրա 2000 հջանոց Հայրենակցական Միության գործ, և այդ բոլորից իր գյուղը չստացավ, Միության միջոցներով, մի հատիկ ցորեն:

Յերբ գործից հեռաքրքրվողներ զիտել տվին՝ նա աշնքան բացատրեց, վոր հավանություն տվին իր բացատրություններին և աղաակեցին իրենց զուխները:

— Աշնքան գործեր են հավաքված իրար վրա և դեռևս գործունեություն չկա, հարց էր տալիս Սեղբոսը, և յեթե ինձ թույլ տայիք՝ յես կբացատրեյի բոլորը:

Անմանթի և մարդը և թույլ է տալիս Սեղբոսը սկսում է, սկսում է իր գյուղի քարքառի քերականությունից, հասնում է ինքնահատուկ սովորություններին, անցնում է ժամեր և դեռևս Հայրենակցական Միության գործունեությունը չի յերևում հորիզոնի վրա: Փախչում է մարդը ինչպես մի կոշմարից:

* *

Հայաստանի անկախությունից հետո «Սեղբոսը յեկավ Հայաստան և հաստատվեց Յերեվանում:

Յերեվանի Առաջին փողոցը Չարենցի համար դեպի Պեքին տանող ճանապարհն է, վշտունու համար այն վայրը ու «աշնան քամին է փչում», յերեվանցի-

1001
1584

ների գամար Աստաֆյան փողոցը առհասարակ փողոց
և, ման գալու վայր, իսկ Սեղրոսի գրասենյակին է: Ո՞վ
նրանից չի ծամվել իր գրասենյակում:

Յերեանում իր մեքենայի նյութերը փոխվեցին:

Նա իր մեքենայի բերանն և տալիս վերաշինու-
թյունը և մի բան վոր վույի ի բռն ճգնում է փառի
կանգնել՝ նա առնում և նրան իր մեքենայի մեջ,
տալիս և ստամեների բերանը, փշրում, փռելացնում և
քամուն և տալիս:

Նա մի կարճ ժամանակ պաշտոնավարեց ժող.
Գերագույն Խորհրդում, բայց թողեց այդ պաշտոնը,
փորձեց Ժողովական Ժողովում շինքը նեղ յեկավ նրա մեքե-
նայի համար: Հրաժարվեց պաշտոնից և դուրս յեկավ
փողոց:

— Հիմա յես ազատ եմ, անկախ միտնդստեղծ:

* * *

Ինչպես և սպրում Սեղրոսը, ինչպես նա դի-
մագրավեց կովկասյան սովը բնդհանրապես և Հայաս-
տանի սովը մասնավորապես:

Սեղրոսը միշտ գեր և, մինչև անգամ ճարպոտ:
Նա սովը յերեք չզգաց, փորձեց և սովը նրա հա-
մար նորություն չեր:

Նորությունը նրա համար յեղել և հարթարված
և ձմեռները տաքացրած սենյակը, սնունդի առատու-
թյունը:

Բայց ինչպես և վոր նա միշտ շաղ և և թողնում
և մինչև կոկորդը կշառցած մարդու ապավորություն:
Նրա փորը ի հարկի բոտ ձևի և վնչ բոտ ներքին
բովանդակության—չի տարբերվում Թիֆլիսի ձկնա-
փաճառ Ձեզվելովի փորից:

Դա մի գաղտնի է, վոր վնչ մի բժիշկ չի կարող

լուծել, բայց կարելի և լուծել քրիստոնեական փիլիսո-
փայությամբ, մինչև անգամ Յերեվանի քրիստոնյա քա-
հանոները կարող են լուծել այդ:

— Մարդ վոչ կեցցե հացիվ, ալ բանիվ:

Իսկապես ինչ ավելի առատ, ճոխ և անպառ
Սեղրոսի համար քան բանին հունձքը:

Սեղրոսը յեթև շատ նեղը բնկնի՝ շարաթը միայն
յերեք ֆունտ հաց կծամի, վրայից յերեք բաժակ
սառը ջուր կխմի և դուրս կգա կուշտ փորով և կսկսի
խոսել, կսկսի բանի հարուստ և սննդաբար ճաշը, կու-
տի նա այնպես ինչպես մենք կուսենք լույս քաղա-
պը Դուրադուր ճաշարանում:

Յեզ յեթև նա հրավիրվի մի փոքրիկ ճաշի՝

— Այնքան եմ կերել և վրայից ջուր խմել, վոր
ստամոքսումս վնչ մի տեղ չկա, կպատասխանի հրա-
վիրողին առանց ունկնդրելու իր փորի ազնուորմ
բողոքին:

Սեղրոսը գնում և մի ծանոթի մոտ—հեղատակը
ճաշի ժամանակ—ինքն և լ քաղցած և գեր:

— Համեցեք, Սեղրոս, ճաշի համեցեք:

— Վնչ, վնչ, շատ շնորհակալ եմ, պատասխանում
և Սեղրոսը, հենց կերտ և յեկա, յեթև ուղում եք ինձ
մի պատիվ անել՝ խնդրում եմ մի բաժակ ջուր, կերածս
շատ յուզում եր:

Բերվում և ջուրը—մի և զլացել ջուր մատուցու-
նել մարդ արարածին—խմում և սառը ջուրը մատնե-
լով իր քաղցած ստամոքսը սառնամանիքի:

Ջուրմանալի և, վոր այս պարագային խիզճը չի
բողոքում:

Սեղրոսի սենյակում կա մի ափսոս, մի սեղան,
վրան անթիվ լրագրերով—մի տաշակ հատակում, ջրի
մի հնադարյան աման և ինքն ու խիզճը վողջ սենյա-
կում: Իր ձմեռվա վերաբերուն թե իր և թե վերմակի

դերումն ե: վերջերս սենյակը կեն առաւտադ ունի, մնացյալ կեան ել հոգնել ե ծածկելուց:

Ապակու նվագությունից չի կարողանում սենյակի մի լուսամուտը ծածկել: Այնքան լրագրներից մեկն իսկ չի գոհում ապակու տեղ գործածելու, վերովհետեւ բոլոր լրագիրներն ել պահում ե համառ գուրգուրանքով: Ձե վոր նրանք պարունակում են աղաղակող ե ջախջախիչ փաստեր:

Լուսամուտը յեղիկ ե, վոր բաց լինի, տեսւմ ե Սեղրոսը ե հաւատում ե իր տաածին:

Կատարյալ մետաքիզիկա:

* * *

Սեղրոսը խոստովանում ե, վոր ամեն աղամարգու համար մի կին ե ծնվել, բայց մինչե հիմա իր համար ծնվածը չի գտել: Ինչպեա յերեւում ե իր համարը ուրիշին ե սիրում: Բայց յերբ սեռի ե կանանց մասին խոսք ե լինում, Սեղրոսը ալ կերպ ե արտահայտւում:

— Կանայք, տեսւմ ե նա, այն անասուններն են, վորնք չեն պատկանում իմ դասակարգին:

Իսկ յեթե կանանց հարցնեք, նրանք ել Սեղրոսի մասին նույն կերպ են արտահայտւում—հավաքականորեն:

Ինչպեա տեսնում եք Սեղրոսը մենակ ե այս ֆրոնտում:

* * *

Սեղրոսը համագումարում...

Այս փաստը մինչե հիմա ել մղձաւանջ ե համագումարի պատգամաւորների համար: Նրանք սարսուռով ե սարսափով են հիշում Սեղրոսին վորի աջ ձեռքը յերբեք ուսից վար չկտրվեց, ալ մնաց համառորեն ուսից վեր ինչպեա մի հրացան:

— Թույլ ավեք արտահայտվել խոսք ունեւ — անհրաժեշտ կետեր մոռացվեցին — փաստացի ուղղումն, — ավյալները խեղաթելում են:

Համագումարի սկզբի սրերին՝ զաղութներից չեկած պատգամաւորները չեյին ճանաչում Սեղրոսին ե նա անխղճորեն ոգտագործեց այդ ազիտությունը:

Լարեց իր մեքենան:

Նախ մանրամասնորեն ե ավելորդ բարեխղճությամբ՝ պատմեց:

Ապա՝ «պատմական փաստերի ե ավյալների հիման» վրա՝ քննադատեց:

Հետո՝ սկսեց առաջարկների հարձակողականը՝ առաջարկեց մինչե անպա՝ Հայաստանի մանչ զավակների ծնունդը ավելացնելու ծրագիրներ:

— Պետք ե ոգնել Հայաստանին ամեն կերպ տեսւմ եր նա:

Զեկուցում ե ինծին թովմասյանը, հարեանցի կերպով թվում ե Հայաստանի հանքային հարստությունները ե նրանց շահագործման հնարավորությունները:

— Պղնձի գինը Ռուսաստանում շատ ցածր ե, տեսւմ ե թովմասյանը:

— Փաստացի ուղղում, աղաղակում ե Սեղրոսը թեւը ուսից վեր աշտարակաձե, — անհրաժեշտ ե ուղղել փաստը:

— Ընկեր Սեղրոս, խնդրում եմ ուղղումը հետաձգեք մինչե զեկուցումի վերջը, տեսւմ ե ժողովի նախագահը:

— Մինչե զեկուցումի վերջը մտքերը կարող են ազիտավոր կերպով շփոթվել, պատասխանում ե նա:

— Այնուամենայնիւ պետք ե թույլ տալ զեկուցողին իր ասելիքները վերջացնել:

— Յեա կարող եմ մի խոսքով վերջացնել, պընդում ե Սեղրոսը:

— Մի բան վոր դուք չեք կարող անել, յեղրահացնում ե նախադասը:

— Թույլ ավեք ընկ, Սեղրոսին ուղղումն մտցնել, ապա յեա կշարունակեմ իմ ասելիքները, միջամտում ե զեկուցողը:

— Զեկույցը շարունակել, զեկույցը թող շարունակվի, ազատակամ են Սեղրոսին ճանաչողները:

— Թնայ տվեք պաշտառություն սխալ ձեռքերի մեջ, բարձր բղավում և Սեղրոսը:

— Հարգելի պատգամավորներ, յես առաջարկում եմ պատգամավոր Սեղրոսին ձայն տալ ուղղուն առնելու—միայն յերկու բողբոջով, առաջարկում և նախագահը:

Առաջարկությունը անցնում է:

Սեղրոսը վեր և կենում, ծիծաղում և և սկսում:

— Ընկերներ, յես առհասարակ մի քիչ, աշտակա առած, թուլություն ունեմ թվերի մասին: Ինժիններ թովմասյանը աշտակ շատ գեղեցիկ և հմուտ կերպով մեզ պատկերացրեց Հայաստանի հանքային հարստությունները և նրանց, աշտակա առած, ողտալործման հնարավորությունները, բայց, չգիտեմ ինչպես, յես կարիքը չեմ գտնում մանկու մանրամասնությունների մեջ, բայց ինձ թվում է, վոր նա իր գեկույցի հենց սկզբից հարցին մոտեցավ աշտակա, վոր հնարավորություն էր առիթ մեզ կարծելու թե ինժիններ թովմասյանը, վոր շատ հարգելի և մեզ համար և յես կարծում եմ, վոր ամբողջ ժողովի արտահայտությունը ամփոփած կլինեմ յեթե ասեմ, վոր... (Նախագահը զանգահարում է, վոր ժողովի կողմից չարսահայտվի) ինժիններ թովմասյանը պետք էր մոտենար աշտակա առած, Հայաստանի...

— Միայն ուղղում և ուրիշ վաշինչ, զանգահարելով միջամտում է նախագահը:

— Ես բողբոջ... ասում եյի յես, վոր ընկեր թովմասյանը խոսելով հարստությունների մասին, պետք էր մեր աչքի առաջ դնել այն թվերը, վորոնք կարևոր են, աշտակա առած, պատկերը կատարյալ դարձնելու համար:

— Իմ գեկույցը այլ բնույթ և կրում, ընկեր Սեղրոս, պատասխանում և թովմասյանը:

— Զեկույցողին խոսք չի բնկնում, յես ասում եյի վոր, իմ խորին հավատքով, ընկեր թովմասյանը պետք էր հիմնվիր...

— Յեղրակացություն, յեղրակացություն, ազատակամ են մինչև անգամ Սեղրոսին ճանաչողները:

— Ես բողբոջիս կեղրակակեմ... իմ ասելիքն այն էր, վոր մի գեկույց պետք է հիմնված լինի...

— Բավական է, ընկեր Սեղրոս, դուք միջ ձեռք եք առել, աշտակաով դուք Հայաստանին չեք ոգնի, կքաանդեք...

— Սրղեն, ընկեր նախագահ, դուք ձեր այս խոսքով առաջ եք բերում մի բարոյական—անհատական խնդիր, վորի մասին հույժ կարևոր և խոսել աշտակ:

Այս պատասխանի վրա բարձրանում են ազատակներ, ազմուկ, բարկություն: Մի քանի պատգամավորներ դուրս են գալիս սրահից: Խոսքի խոսնվում են մինչև անգամ վոճ—պատգամավորները: Այդ հարաճրոցում Սեղրոսը պրիմիտիվ համառությունը շարունակում է իր ասելիքները, միայն լավում են իր վերջին խոսքերը:

— Ռուսաստանում պղնձի պինդ վոճ թե ցածր և առհասարակ, այլ վերջերս միայն ընկել է:

Վերջապես Սեղրոսը նստում է, բայց իր թևը անկված և մնում իր գլուխից վեր:

Զեկույցից հետո ել Սեղրոսին տրվում է առաջին խոսքը: չե՛ վոր իր անկված թևը պահանջում է այդ:

Իմ ընթերցողների յերեվակայություն եմ թողնում պատկերացնել այն քաղաք, վոր Սեղրոսի ոմրաբնադատությունն և առաջացնում:

Նախավերջի ժողովում նախագահում է Մոսկովայի պատգամավորը: Սեղրոսը ամբողջ մի ժողով խոսելուց շարդելուց հետո՝ ելի ձայն և պահանջում: Նախագահը պատճառարանություն կարիք չգրավով՝ մերժում է ձայն տալ:

— Ինչո՞ւ, բողբոջում և Սեղրոսը:

—Ինչո՞ւն ձեզ համար կարող եմ անհայտ լինել,
մեզ համար պարզ ե:

—Պարզ ե, ձայն հտալ, աղագակում են:

—Բավական ե լսեն—մի ուրիշ կողմից:

—Ձենք ուզում լսել—մի անկյունից:

—Ձայն եմ պահանջում, գոռում ե Սեղրոսը:

—Ձեմ տա, պատասխանում ե նախագահը:

—Պատգամավորի իրավունքով եմ պահանջում
պատճառաբանում ե նա:

—Վնչ մի իրավունք ձեզ համար, միայն ձեր խո-
սելով այս ազգը չփրկվի, յեղբակացնում ե նախա-
գահը:

Այս անգամ Սեղրոսը դիմում ե փրչին միջոցին
—ամբոխավարութեան դիմում ե հառարակութեան:

—Հարգելի բաղաքացիներ, պետք ե թույլ տալ
ինձ յերկու խոսքով արտահայտվելու:

—Յերկու խոսք չկա ձեր բառաբանում, պատաս-
խանում ե նախագահը:

—Դուք, ընկեր նախագահ, ուզում եք ինձ ջգայ-
նացնել, բայց յես փորոշել եմ չջգանայնամանամով,
բոռում ե Սեղրոսը քանդելով իր փորոշումը:

* *

Սեղրոսը իմանում եր, փոր բանը—խոսք—սկզբից
կար, բայց գործնական աշխարհում նա տեսավ փտանգը
բանին փոշնչանալուն ե իր ամբողջ կյանքը դարձրեց
բանի մեքենա, փորակղի հավերժանա նա:

Հիմա մենք կարող ենք հայտարարել:

**Ե սկզբանե եր Բանն. յեվ Սեղրոս շարունակյաց
զբանն. յեվ Սեղրոս եր Բանն:**

Յերանի Սեղրոսին, փոր կառուցանում ե, կա-
ռուցանում ե, կառուցանում ե, և և և, բարձրաբերձ ե
անխորտակելի:

<< Ազգային գրադարան

NL0332997

31403

ԳԻՆԸ 20 ԿՈՊ.

